

דבר העורכים

קוראות וקוראים נכבדים,

אנו שמחים ונרגשים להציג לפניכם את כרך נג של כתב העת **משפטים**. מאמרי הכרך משתרעים על כלל ענפי המשפט, ומציעים שיטות ניתוח ומחקר שונות ומגוונות. ניתן למצוא בין דפי הכרך מחקרים אמפיריים – הן כמותניים, הן איכותניים; מחקרים בין-תחומיים; מחקרים דוקטרינריים; ביקורת ספרים; מחקרים המגיבים לאתגרי השעה ולהתפתחויות העדכניות בעולם המשפט, ולצידם מחקרים תאורטיים היורדים לשיתיהן של סוגיות יסוד משפטיות. המשותף לכלל מאמרי הכרך הוא היותם פרי מחשבה מעמיקה וחדשנית של שותפים שונים ומגוונים לשיח המשפטי הישראלי. אנו סמוכים ובטוחים כי הכרך ישמש פרק נוסף וחשוב בשיח זה, וכי קוראיו ימצאו בו מקור לעניין ולמחשבה.

במהלך עבודתה של המערכת נפטרה לבית עולמה בפתאומיות נשיאת בית המשפט העליון (בדימוס), השופטת מרים נאור ז"ל, עת עמדה בראש ועדת חקירה ממלכתית לחקר אסון הר מירון. בראשית דרכה המשפטית הייתה הנשיאה נאור חברת מערכות א-ד של כתב העת. במעלה אותה הדרך, כיהנה הנשיאה נאור כשופטת בכלל ערכאות השיפוט, במשך כ-38 שנים, והטביעה בשנים אלו חותם בל יימחה על עולם המשפט הישראלי, כתיאור הקולע שהציב בכותרת מאמרו שבכרך זה המשנה לנשיאה (בדימוס), השופט אליקים רובינשטיין: "חיילת של המשפט". נוסף על מאמר זה, מתפרסם בכרך הנוכחי גם מאמרו של פרופ' ידידיה שטרן, "דת ומדינה: עידן הביזור", המנתח כמה מפסיקותיה החשובות של הנשיאה נאור בסוגיות של דת ומדינה. אנו מקווים כי יהיה בפרסום המאמרים כדי להוקיר את זכרה ואת פועלה של הנשיאה נאור.

כבשנים האחרונות, רכיב נוסף ומשמעותי בעבודתה של המערכת היה הוצאתם לאור של גיליונות המהדורה המקוונת של כתב העת **משפטים על אתר**. בהתאם ליעודה, שימשה המהדורה במה לפרסום רשימות המתמקדות בסוגיות אקטואליות. בתוך כך התפרסם סימפוזיון – "כלים אמפיריים במשפט החוקתי" – המוקדש לבחינת התרומה האפשרית שמתודולוגיות אמפיריות יכולות להשיא למשפט הישראלי בכלל והחוקתי בפרט. לצידו התפרסם סימפוזיון נוסף שבמוקדו ניצבה הצעת חוק-יסוד: זכויות בהליך הפלילי, על ההצדקות הנורמטיביות שבבסיסה ועל השלכותיה הפוטנציאליות.

מלבד מאמריהם של כותבים המעורים בשיח המשפטי האקדמי זה שנים רבות, מופיעים בכרך תוצרי כתיבתם של משפטנים בתחילת דרכם. מתוך אלה יש לציין שלושה מאמרים שחיברו שלושה מחברי מערכת כתב העת, חלקם במסגרת פרויקט "הערת מערכת". אין זו הפעם הראשונה שהפרויקט מניב תוצרי כתיבה איכותיים, פרי עטם של חברי המערכת, שלצד עבודתם בבחינת מאמרים זוכים להתנסות גם בכתיבה עצמאית וב"עמידה" מול המערכת כמחברים. בהמשך לעשייה זו, ניתן גם השנה פרס על שם חיה ואברהם גרטש עבור מאמר סטודנטיאלי מצטיין שפורסם בכתב העת. אין לנו אלא להוקיר תודה לתורמי הפרס ולקוות כי הכתיבה הסטודנטיאלית תמשיך להעשיר את כרכי כתב העת גם בעתיד.

במטאפורה מפורסמת ומשפיעה, תיאר אחד מגדולי הפילוסופים של המשפט, רונלד דבורקין (Ronald Dworkin), את המשפט כ"רומן שרשרת" (Chain Novel).¹ על פי תיאור זה, כל חוליה אשר מתווספת למשפט ומביאה לפיתוחו נבנית על גבי החוליות שקדמו לה, בהשפעתן ותחת אילוצים אשר מוטלים מכוחן. בדרך זו מתאפשרים במשפט חידוש והוספה, תוך שניתנים להם גם יסודות איתנים ועוגני יציבות. בלי להיכנס לדקויותיה של המטאפורה (ואף בלי להידרש לשדה יישומה המרכזי), נדמה לנו כי הוספתו של עוד כרך למדף העמוס והמפואר שעליו מונחים כבר יותר מחמישים כרכים של כתב העת **משפטים**, אף היא ביטוי לשיחה הרציפה והמתפתחת שמתאר דבורקין כמאפיין כה מרכזי של המשפט – הכרך מקיים שיג ושיח מעמיקים עם המחקר שקדם לו, אך גם בונה על גביו קומה נוספת, מעניינת ורעננה.

נבקש לנצל במה זו כדי להודות מעומק ליבנו לכלל השותפים למלאכת הוצאתו לאור של הכרך הנוכחי: לעורכת מהדורת **משפטים על אתר**, נגה אורדע, לעורכי המשנה, נתאי סוויד, יונדב סמט ועדו שלזינגר, לעורכי המשנה לעניינים טכניים שעסקו בהוצאתו של הכרך לאור, ובראשם לערבה בן יעקב, וכמובן לחברי וחברות מערכת נג. כל אלה השקיעו ממיטב זמנם, ופעלו במסירות אין קץ, בכישרון רב, ביצירתיות ובחריצות מתמדת, כדי להיטיב ככל הניתן את התוצרים הסופיים, הלוא הם הכרך שלפניכם וגיליונות **משפטים על אתר**. תודה מיוחדת שלוחה גם לקודמינו בתפקיד, הדס פירר־אש ותאיר אטיאס, על הדרכתם, על אוזנם הקשובה ועל עצתם הטובה. ברצוננו להודות גם לגורמים השונים בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים שליוו את עשיית כתב העת – לפרופ' אדם חפרי־זינוגורדוב, שניהן כמורה המייעץ למערכת ושימש עבורנו מקור עצה וידע; לדקנית הפקולטה, פרופ' דפנה לוינסון־זמיר, על תמיכתה בכתב העת ובייחוד על קידומה את הכתיבה הסטודנטאלית; למנהל מכון סאקר למחקרי חקיקה ומחקר השוואתי, פרופ' אורי הרשטיין, על הסיוע ועל המענה לכל צורך; לסגל המקצועי והמנהלי של הפקולטה. תודתנו נתונה גם למשרד ש. הורוביץ ושות' על שיתוף הפעולה הפורה וארוך השנים עם כתב העת.

עוד נבקש להוקיר תודה וליתן את מלוא הערכתנו לחוקרות ולחוקרים שבהם הסתייענו כמומחים חיצוניים במסגרת בחינת המאמרים השונים שהוגשו למערכת כתב העת. עבודתם תרמה רבות לעבודת המערכת ולשיפור תוצריה. לבסוף, לא נותר לנו אלא להודות לחברים ולמחברות ששלחו את מאמריהם לכתב העת, על שמצאו בו אכסניה הולמת לפרי עמלם. הייתה זו זכות עבורנו להשכיל מן הרעיונות שגולמו בכתבתם ומן העבודה עימם. בנימה אישית, אנו מודים על ההזדמנות להיות שותפים לעריכת כתב העת. הייתה זו עבורנו חוויה יוצאת דופן, מאתגרת ומלאת עניין. את המאמרים שנדפסו בין דפי הכרך מצאנו מחכימים ומעשירים במיוחד, ונקווה שכך תמצאו אותם גם אתם. קריאה נעימה.

חגי יעקובי וגיא כהן
עורכים

1 למשל (RONALD DWORIN, LAW'S EMPIRE 228–240 (1986)).